

ELS MOVIMENTS SOCIALS I LA LLUITA CONTRA LA MUNDIALITZACIÓ NEOLIBERAL

Mª Ángeles Llorente Cortés . Federació de MRP del P. València

Extracte de la ponència

"Els moviments socials i la lluita contra la mundialització neoliberal"

Porto Alegre .-Brasil. Gener 2003

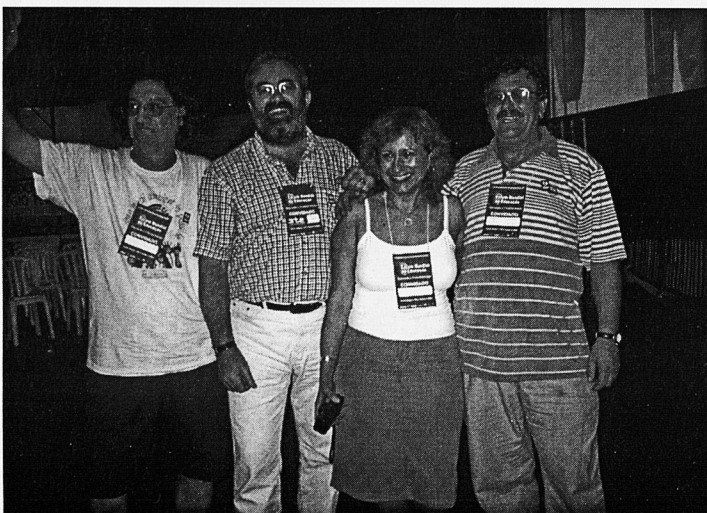
En la lluita contra la mundialització neoliberal, en l'àmbit educatiu, es fa completament necessari aclarir el concepte de qualitat i redefinir el model d'escola pública que propugnem. La suposada crisi dels sistemes educatius, sota criteris d'eficàcia i competitivitat, ha portat en els últims anys a la implantació de les noves reformes educatives, de caràcter fortament neoliberal, en què la paraula qualitat s'associa a selecció i competitivitat a la seva vessant professionalista, i a domesticació, desinformació i alienació al camp dels valors. Tot això acompanyat de fortes inversions a les escoles privades, intentant relegar les escoles públiques a un paper subsidiari pel fet de produir-se en elles una concentració d'alumnat socialment desfavorit. Aquesta separació de l'alumnat ja des de la base, suposa una clara perversió dels principis i fins de l'educació en societats que s'anomenen a si mateixes democràtiques.

La qualitat per a totes i tots, recolzada en la Lligualtat d'oportunitats, sense discriminacions

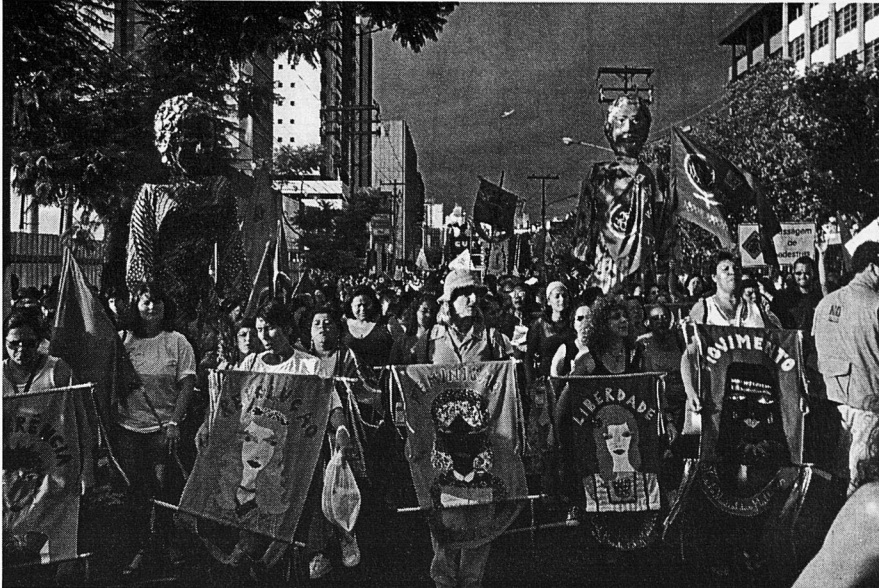
de cap tipus, que afavoreixi la integració, la igualtat i la diversitat, que garanteixi el pluralisme, la convivència i la tolerància, que revitalitzi les vies de participació, que elimini els processos selectius, que revisi els continguts curriculars i les pràctiques pedagògiques, aquesta qualitat sembla no interessar als partits de dretes i socialdemòcrates que ara mateix governen Europa.

Per això és un objectiu fonamental recuperar, des dels diferents moviments socials, la reivindicació de l'educació com a **dret i servei públic** que s'ha de garantir des dels Estats i l'escola com a lloc en què es **crea cultura**, reactivat el debat ètic necessari sobre educació, democràcia i cultures.

En aquest sentit **educar** per a la participació responsable i la crítica activa, per a la cooperació i la democràcia, per a la des-

Biel Caldentey, Augusto Serrano, Maria Àngels Llorente i Pere Polo

Manifestació del Foro Social Mundial

obediència civil, per a la denúncia de la injustícia, per intervenir davant els conflictes mitjançant la negociació...etc., es converteix en objectiu prioritari de l'EDUCACIÓ que, o és emancipadora, o simplement no és educació.

En aquest context els Moviments de Renovació Pedagògica que agrupen milers de professors i professores preocupats per millorar el sistema educatiu públic, parlem de L'ESCOLA PÚBLICA com UN PROJECTE que és necessari definir i construir mitjançant la reflexió, el debat i l'intercanvi d'experiències, i afavorir el debat professional i social sobre el que significa un ENSENYAMENT PÚBLIC DE QUALITAT. Els senyals d'identitat d'aquest projecte són les següents:

SENYALS D'IDENTITAT DE L'ESCOLA PÚBLICA.

1.- L'escola pública és la de tots i totes. Per tant ha de ser **totalment gratuïta**. Pot assistir a ella qualsevol persona independentment de la classe social a què pertany. Els recursos econòmics públics han de ser per a l'escola pública. El finançament d'escoles privades ha de desaparèixer. L'escola gratuïta ha de garantir una escolarització total i de qualitat per a totes les persones.

2.- L'escola pública és **democràtica**. La seva titularitat, la seva gestió i tots els criteris que organitzen els seus objectius i les seves activitats han de ser públics, amb autonomia pedagògica i de gestió. A més a més, l'escola pública ha de contribuir a la vertebració democràtica de la societat i a impulsar una cultura de participació.

3.- L'escola pública és **plural ideològicament i culturalment**. En ella hi són presents les diferents cultures que conviuen a la societat. És laica, com

correspon a un estat aconfessional, no practica l'adoctrinament i garanteix la llibertat d'expressió. El seu projecte educatiu propugna valors universals com la justícia social, la solidaritat, la tolerància, el respecte a la diversitat ideològica, cultural i lingüística, el pacifisme, l'ecologia, la coeducació, la racionalitat... enfront dels idearis de les escoles privades que contribueixen a incrementar les diferències ideològiques, culturals i socials i, en alguns casos, a impulsar els fanatismes.

4.- L'escola pública s'implica activament en la conquesta d'una **societat més igualitària i justa**. No discrimina, no segrega, i intenta integrar la diversitat buscant instruments i estratègies per compensar les desigualtats. Manté una actitud de rebel·lia enfront de les injustícies i de reivindicació permanent de les millores que li permeten garantir un ensenyament de qualitat.

5.- L'escola pública és **investigadora i crítica**. Promou que l'alumnat i el professorat siguin els constructors dels seus coneixements i cultura. Fomenta l'esperit crític i el pensament divergent. Practica la formació permanent i la renovació pedagògica. Utilitza l'autoavaluació interna i accepta l'externa com un procés de comunicació per al canvi i la millora educativa, establint sempre mesures compensadores i no sancionadores.

6.- L'escola pública ha de ser una baula en un sistema educatiu de tronc únic, **amb un cos únic d'educadors**, que afavoreixi la seva coherència pedagògica i la seva autonomia professional.

2. LA LLUITA CONTRA EL SISTEMA NEOLIBERAL

2.1.-LA COOPTACIÓ D'IDEES I LA DOMESTICACIÓ DE GRUPS

Avui en dia sembla que hi ha una acceptació social d'alguns valors a nivell general, o almenys públic, del feminisme, de l'ecologisme, de la solidaritat, i fins i tot de la renovació pedagògica... Està de "moda" pertànyer a una ONG, rebre una revista ecològica, apadrinar un nen.... Però en oblidar-se de la seva càrrega radical, es permet la seva recuperació pel capitalisme, la seva banalització o la seva utilització per a fins diferents. No s'admet que calgui qüestionar el model social per ser coherent

Un dels problemes fonamentals a què ens enfrontem els moviments socials és la banalització dels grans problemes mundials: la pobresa, la destrucció ecològica, la repressió, la injustícia ... Problemes complexos i greus que requeririen rotundes transformacions econòmiques, culturals i socials, es converteixen en macrocampanyes mediàtiques de caritat disfressada de solidaritat.

amb aquests valors. Es dona una "apropiació de temes" per part del poder dominant (econòmic i polític) descarregant-los de contingut, de la seva potencialitat crítica.

Sorgeixen així moviments per objectius concrets i un augment del "voluntariat". En alguns casos es tracta d'activisme sense continguts, en altres la dificultat està a anar més enllà del concret. En moltes associacions sol donar-se un compromís limitat i més aviat de "oci". Els estats, d'altra banda, financen i potencien l'associacionisme obedient i busquen augmentar el control sobre les organitzacions, alhora que pretenen que cobreixin camps de la seva competència.

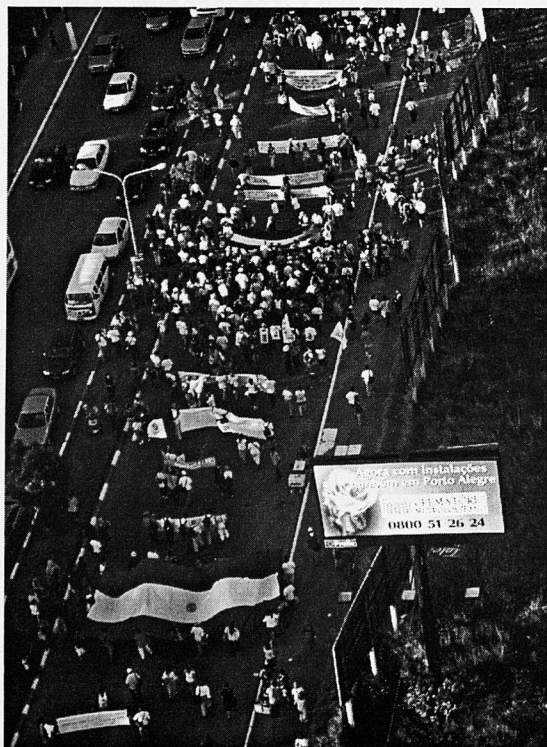
Un dels problemes fonamentals a què ens enfrontem els moviments socials és la **banalització dels grans problemes mundials**: la pobresa, la destrucció ecològica, la repressió, la injustícia ... Problemes complexos i greus que requeririen rotundes transformacions econòmiques, culturals i socials, es converteixen en macrocampanyes mediàtiques de caritat disfressada de solidaritat. En l'àmbit educatiu aquesta banalització dels grans temes que preocupen els moviments socials es fa patent en aparèixer en el currículum com a temes transversals, que ningú sap molt bé on i com tractar enmig de la forta especialització en àrees i la dictadura dels temps i espais escolars.

Què s'ha d'ensenyar a les escoles, com avançar cap a un model d'Escola Pública: democràtica, coeducativa, científica, laica, plural, crítica,

compensadora de desigualtats... És un debat que continua estant a les mans d'"experts" i que continua segregat a la societat en general i als anomenats agents educatius directes, en particular: mestres, alumnes, mares i pares.

D'altra banda tampoc els MRP s'han salvat de la cooptació d'idees per part del sistema. Aspectes tan importants del Model d'Escola Pública propugnat pels MRP com el Projecte Educatiu de Centre, l'autonomia, l'avaluació, els valors transversals, etc., han estat cooptats pel sistema educatiu, s'ha pervertit el seu significat inicial i s'ha adaptat a les tesis neoliberals de la competició i el lliure mercat. Així es parla de Projecte Educatiu, no com un instrument de la Comunitat educativa per reflexionar sobre l'educació que vol i com portar-la a terme, sinó com un mecanisme de selecció de l'alumnat segons ideologia. De l'Autonomia dels Centres, no com un mecanisme de lliure decisió sobre el seu projecte i sobre com invertir els diners que

l'Administració ha d'assegurar-li, sinó com una manera d'executar els mandats de l'autoritarisme legal i d'aconseguir recursos (buscar-se la vida) en un context de reducció de fons públics i retall de prestacions. De la formació permanent del professorat, com la disponibilitat d'espai i temps per a la reflexió als Centres, a un model d'experts aliens als mateixos que orienten sobre com arribar més enllà del risc de la tecnocràcia creixent, afavorint encara més la delegació i la pèrdua del sentit de la professió docent.

Manifestació en contra de l'ALCA
(Acuerdo de Libre Comercio de las Américas)

Els companys de l'STEI-i amb la representació de REAS Balears.

2.2.-LA FRAGMENTACIÓ SOCIAL . LA DELEGACIÓ COM A FORMA DE PARTICIPACIÓ

El neoliberalisme augmenta les desigualtats socials, fragmentant la societat en diferents nivells, però sobretot entre els que tenen treball estable i els que no en tenen. El més greu dels processos d'exclusió que genera la societat neoliberal és la pèrdua total de l'autoestima i la dignitat de les persones excloses. Recuperar la idea de Freire d'entendre l'educació com una acció política encaminada a despertar els individus de la seva opressió i generar accions de transformació social es converteix en un objectiu prioritari.

La identitat i les aspiracions, en les societats actuals, són individuals, no col·lectives. Avui continua la tendència a la desmobilització social, la reclusió en allò que s'ha privat, el vot delegat com a forma de participació. La realitat econòmica reforça el "buscar-se la vida", més que a unir-se davant les dificultats i problemes que existeixen. Per això és més fàcil buscar l'escola privada que em permeti ascendir en l'escalafó social que exigir que totes les escoles compleixin una funció educadora de qualitat.

El treball de tots els que intervenim en educació hauria d'anar encaminat a la recuperació de la pròpia identitat, en quant que dignitat personal i consciència col·lectiva del món en què vivim. Possibilitar que totes les persones tinguin espais de desenvolupament personal i col·lectiu, més enllà dels Serveis Socials, ONG o Càritas Ciutadana (amb un respecte total cap al que fan i la qualitat amb què ho fan), que els permeti recuperar el respecte per un mateix i la consciència crítica per analitzar la seva pròpia situació d'exclusió. Només una formació d'aquestes característiques permet generar mecanismes que els perme-

tin a la llarga no sols superar-se en el personal, sinó organitzar-se amb altres en la necessària acció per a la transformació social cap a un món més just.

En els Sistemes Educatius, pròpiament dits, la situació és semblant.

Com ja s'apuntava abans l'estratificació dificulta greument la reflexió sobre el fet educatiu. D'una banda apareixen els teòrics i investigadors, encarregats de pensar i escriure; en un segon terme l'Administració Educativa, que marca els programes a seguir i els continguts; en tercer lloc els educadors, que tracten de portar a la pràctica els programes de l'Administració, amb gran desconeixement del que diuen els pensadors del primer grup i, finalment, l'alumnat i les

famílies, que en la majoria d'ocasions són mers receptors passius del resultat final, i que desconeixen tant els plans de l'Administració com les opinions dels experts teòrics. Ens trobem així amb una forta exclusió de cadascun dels grups sobre tots els altres i amb una minva important en les possibilitats de participació democràtica en el disseny del sistema.

Els MRP han defensat al llarg dels temps el cos únic d'educadors i han tractat en la seva pràctica quotidiana de superar la dicotomia entre teoria i pràctica, mitjançant la reflexió sobre la pràctica quotidiana, presentant una propostes educatives ben fonamentades, reclamant el control sobre el nostre procés de treball, devaluat com a conseqüència de la fragmentació organitzativa i curricular, de l'aïllament, de l'autonomia fictícia i de la rutinització i mecanització laboral.

Aquesta fragmentació-delegació es fa també patent en assumir com si fos positiva i necessària l'existència de la doble xarxa de Centres: els públics, mal finançats per l'Estat, i els privats, en la seva doble versió: finançats amb fons públics i finançats amb fons socials.

L'existència de la privada posa de manifest l'absència d'un projecte global i demostra la falta de voluntat compensadora i igualadora de les capes socials que controlen l'economia i el poder. Mentre aquestes persones dipositen la confiança d'una bona educació per als seus fills i filles en centres d'elit amb tots els mitjans humans i materials necessaris, es desenten de la resta de ciutadans i ciutadanes que hauran de patir deficients infraestructures, nefastes planificacions, falta de professorat, retalls pressupostaris...etc.; assegurant-se al mateix temps la permanència en el poder i el seu estatus econòmic privilegiat.

2.3.-EL MODEL SOCIAL . EL CONSUMISME SALVATGE I L'OCI PROGRAMAT. LA DICTADURA DELS ESPAIS I ELS TEMPS.

D'altra banda, cada cop són més els espais de vida programada. Els adults estem immersos en una activitat contínua, sense a penes espais per a la reflexió, l'anàlisi o la mera contemplació. Fins els espais d'oci apareixen programats, sense donar-nos temps a nosaltres mateixos de pensar què ens gratifica o ens fa estar bé. I la mateixa tendència s'està imposant per als nens i nenes. A més del temps formal d'educació, es tendeix a programar tots els espais de temps lliure, sense deixar res a la improvisació, coartant de manera dràstica els processos de lliure socialització i joc i per tant posant serioses traves a la llibertat individual i a la creativitat.

En aquest esbós de discurs i pràctica neoliberal, a mesura que tots els espais "lliures" es van formalitzant per a les classes mitjanes, de manera completament acrítica i reproductora dels interessos del sistema (mercat, culte al cos i al pseudobeneestar personal, no implicació en el col·lectiu...), ens preocupa seriosament què serà de les nenes i nens sense recursos econòmics o "culturals", que no poden accedir a totes aquestes activitats (informàtica, anglès...) que preparen els fills de les classes mitjanes per ser més competitius i estar millor preparats per al món que els tocarà viure.

Aquest és un debat pendent que hem d'abordar amb serietat: Jornada de treball, Temps escolars - Temps vitals. Temps programat -Temps lliure. Menys hores de treball, no a les extraordinàries, repartiment del treball, implicació en la vida de la col·lectivitat, com crear estructures democràtiques de participació ciutadana en la vida de la comunitat...

Els horaris socials mostren una gran desincronit-

zació: els horaris de treball, els horaris de serveis, els horaris escolars... no conflueixen per crear una societat feta a la mesura dels qui viuen en ella. Hi ha dispersió, falta de coordinació, falta d'harmonització social. És necessari un debat social profund que ens porti a redissenyar el temps de les persones, un temps facilitador de la realització dels diversos projectes socials i vitals

2.4.-LA MANIPULACIÓ DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ. LES NOVES TECNOLOGIES, UNA ALTERNATIVA? PER A QUI?

Res de l'anterior seria tan fàcil sense un control absolut dels mitjans de comunicació de masses pels grans capitals financers multinacionals. La contribució d'aquests a la banalització dels greus problemes mundials com deia abans, és crucial i determinant.

Ens enfrontem així a la maquinària més poderosa i a l'arma contra el pensament més mortífera de totes. Avui en dia **el que no surt en els mitjans de comunicació no existeix**. Per això la feina dels moviments socials alternatius és menystinguda, silenciada o manipulada.

D'altra banda, els mitjans de comunicació, directament controlats pels governs, transmeten contínuament una sensació **d'inevitabilitat** davant els diferents esdeveniments polítics, econòmics, ecològics i de qualsevol altra índole.

Aquesta idea d'inevitabilitat que es transmet pesadament des dels informatius de les diferents televisions públiques i privades, convertint el que hauria de ser informació rigorosa en relat "bíblic" de successos i desgràcies, genera en els oients sentiments d'impotència que **paralitzen** qualsevol mena d'acció social col·lectiva. Es va instal·lant en l'opinió pública la creença que les coses són així, i així transcorren perquè és natural i lògic i ningú no

té responsabilitats en el que ocorre. Per tant no cal demanar-les i entre tots haurem de col·laborar per pal·liar els efectes d'aquestes desgràcies, esperant que els esperits divins siguin més benèvolos. **Determinisme social i negació de responsabilitats** que porta a uns/es a passar de tot, a desentendre's, i a altres al **voluntarisme** individualista (nova versió de la caritat cristiana). I, en la majoria dels casos, a l'absència d'accions **socials organitzades** que permetin canviar les caduques i velles estructures polítiques i socials.

Mentre tot això es dona en la part diguem "informativa", els programes d'entreteniment bussegen en la part més degradada de la persona, prostituint les passions, comer-

A la manifestació de l'FSM amb Fernando Rodal, president de la CEA

Nati de Grado i Sebastià Barceló, del programa Vivim Plegats

cialitzant els falsos sentiments, potenciant el total per guanyar diners,... En una paraula, conformant estratègies d'individualització, consumisme i degradació personal, cada cop més evidents, que seran el suport de les polítiques neoliberals.

Combatre els estereotips creats pels mitjans de comunicació de masses és una tasca tan necessària com difícil. Més enllà d'utilitzar els mitjans locals al nostre abast poc es fa de moment. En una de les publicacions del fòrum social 2002, Vázquez Montalban parla de la necessitat de crear *centres d'emmagatzemament i de difusió d'informació de tota la conflictivitat que viuen els moviments socials alternatius i apunta com fonamental l'establiment d'una xarxa fixa de transmissió de la informació i de creació d'opinió pública.*

3.- VIVINT EL PRESENT I CONSTRUINT EL FUTUR

Malgrat tot vius i, en el pitjor dels casos, tot està per fer, i, si tot està per fer, tot és possible. És vital transmetre la confiança en el poder que tenim les persones que volem tenir-lo i com aquest s'acreix en la mesura que el posem al costat d'altres per a la consecució d'un fi. Potser si pensem a nivell planetari les coses es vegin massa difícils, però a peu d'obra, en la nostra escola, barri o comarca, les possibilitats són immenses.

Julio Rogero, ho expressa d'aquesta manera tan contundent i bella: (Jornada MRP 21-10-2000, a Gandia, País Valencià):

“Des dels MRP us proposem treballar plegats per la justícia social, per la construcció democràtica i l'educació emancipadora.

Els que proposem una transformació profunda de la societat, de l'escola i de la persona concebem la

cultura com una forma de pensar, de sentir i d'actuar i per això deuríem:

- Decidir pensar i decidir-nos a pensar plegats. Ja que la nostra tasca central, la del professorat, és fer ciutadans que pensin, l'acció educadora no ha tingut mai més força política que en la societat del "no-pensament" (Castoriadis, C. 1998). Perquè som conscients que "en la societat actual ens veiem desviats del pensament com de cap altra cosa. Es pot desaprendre a pensar. Gairebé tot va en aquest sentit. Dedicar-se a pensar quan tot s'oposa a això requereix audàcia. Encara que molts pensin que és ardu, molest,

elitista, paralitzant, teòric. Cal desbaratar la trampa de separar l'intel·lectual d'allò visceral, el pensament de l'emoció... Perquè no hi ha res més mobilitzador que el pensament. Lluny de representar una trista abdicació és la quinta essència mateixa de l'acció. No hi ha activitat més subversiva ni temuda. I també més difamada, la qual cosa no és casual ni mancada d'importància: el pensament és polític. El sol fet de pensar és polític. D'aquí la lluita insidiosa, i per això més eficaç, i més intensa en la nostra època, contra el pensament. Contra la capacitat de pensar" (Forrester, 1997, 75-76). Es tracta de treballar incansablement com a moviments dins el sistema educatiu i al si d'aquesta societat per frenar el "no-pensament" com diu Cornelius Castoriadis o el pensament dominant que no l'únic. Pensar és viure i generar vida nova.

- Decidir fer és l'única manera de començar a transformar la realitat. El compromís radical no és irracional i depèn de la mateixa acció transformadora. La construcció de l'acció col·lectiva suposa transmutar determinats esdeveniments en "analitzadors històrics", en ocasió per al desplegament de models de pedagogia de l'acció. Així es passa de l'anècdota al model. D'aquesta manera l'acció col·lectiva sorgeix d'altres experiències prèvies d'acció col·lectiva.

- Decidir sentir. És necessari viure i promoure la revolució de la sensibilitat. Al si del professorat i de l'escola és fonamental la recuperació de la tendresa, de l'expressió dels sentiments i les emocions... per fer reals els processos d'humanització.”